

מהספר העתידי רמזי טעם עם טעם לשב"ח מאת שלום המאירי, אשמח לתגובות במייל: shalom303@gmail.com

כִּי אֶת הַבְּכוֹר בֶּן הַשְּׁנוּאָה יִכִּיר לִתְּת לוֹ פִּי שְׁנָיִם (מהפך פשטא מנח זקף קטן) **בְּכָל אֲשֶׁר יִמָּצָא לוֹ כִּי הוּא רֵאשִׁית אָזוֹ לוֹ מִשְׁפָּט הַבְּכֹרָה** (דברים כא, יז)

רבי שניאור זלמן פרדס מבאר: במסכת בבא בתרא (קכז עב) מבואר דין "יכיר". היינו שהתורה נתנה נאמנות לאב לומר על בן אחד מבניו שהוא מכיר אותו שהוא הבכור. הגמרא לומדת דין זה מתיבת "יכיר" שבפסוק זה.

הוסיף שם רב יהודה ואמר "וכשם שנאמן אדם לומר זה בני בכור, כך נאמן אדם לומר זה בן גרושה ובן חלוצה..."

והקשו התוספות (שם ד"ה כך), שמדברי רבי יהודה משמע שיש לדמות את שני הדינים וכמו שנאמן אב לומר על בנו שהוא בכור, נאמן לפסול אותו ולומר שהוא בן גרושה, ועל זה הקשו מה הדמיון שמא נתנה תורה לאב נאמנות לענין בכור אך לא לפסול את בניו.

ותירצו התוס' כי מאחר ונאמנות ה"יכיר" לומר על בן אחד שהוא הבכור נאמרה בכל מקרה, גם כאשר האב אומר על הבן הקטן בבניו שהוא הבכור הוא נאמן, הרי שבהכרח האב נאמן גם לפסול את בניו, שהרי כאשר הוא אומר על בן קטן שהוא הבכור, הוא גם אומר, במשתמע, שכל הגדולים ממנו אינם בניו, ונמצא שהם ממזרים, ובכל זאת הוא נאמן. הרי שהאב נאמן לפסול את בניו, ולכן אמר רבי יהודה **כשם** שנאמן לומר זה בני בכור, כך נאמן לומר זה בן גרושה ובן חלוצה.

כך גם נאמר בהמשך הגמרא שם (דף קכח עב): "שלח רבי אבא לרב יוסף בר חמא, האומר על תינוק בין הבנים נאמן... אמר רבא הכי קאמר, האומר על תינוק בין הבנים בכור הוא נאמן..."

אמנם להלכה נחלקו הבה"ג ור"ת עם הר"י. בתוספות (שם) כתב בתו"ד "ופוסק בעל הלכות גדולות (הלכות עריות נז ע"ב ובהלכות מילה) דהא דפסקין לקמן הלכה כרבי יהודה כדשלח רבי אבא, היינו דוקא **בפסולו על ידי הכרת בכורה**, אבל אין הלכה כרבי יהודה שיהא נאמן לומר זה בן גרושה" והיינו שהדין שאב נאמן לפסול את בניו נאמר רק כאשר הפסול הוא תוצאה של אמירתו על אחד הבנים שהוא הבכור, אך אם עדותו היא ישירות על הפסול לומר שבנו בן גרושה אינו נאמן. וכן הובא בתוס' (יבמות מז עב ד"ה והלכתא) בשם ר"ת¹.

מעתה אפשר לומר כי טעמי המקרא בפסוק רמזים לשיטת הבה"ג ור"ת. כי הנה ידוע שמלבד הבן הבכור, שאר הבנים נקראים "פשוטים" וכמו שמצאנו בכמה מקומות במסכת בבא בתרא את הביטוי "בכור ופשוט" (ראה דף יג ע"א ודף קכא ע"א). וא"כ לפי שיטת הבה"ג ור"ת רק אם האב יהפוך בעדותו את הפשוט לבכור **יהפך** האב הגדול לממזר.

לפי זה כך מתפרש המקרא "כי את הבכור בן השנואה **יכיר**" היינו דין יכיר שנאמן האב לעשות את בנו הקטן לממזר הוא רק על ידי "לתת לו פי שניים" היינו שיאמר על הבן האחר שהוא הבכור, ובטעמי המקרא **לִתְּת לוֹ פִּי שְׁנָיִם מהפך פשטא זקף קטן** זה מרמז, כי רק ע"י **שיהפוך** האב (מהפך) את הבן הפשוט (פשטא) ויזקוף ויגדיל (זקף) את הקטן (קטון) ויעשהו לבכור, רק בדרך זו נאמן מדין "יכיר" לעשות את הגדול ממזר. ומשום כך טעמים אלו נכתבו במילים **לִתְּת לוֹ פִּי שְׁנָיִם**, כי רק ע"י הכרת בכורה שלשני מגיעה זכות ירושה בפי שנים בנכסי האב, רק אז נאמן האב מדין יכיר.

¹ אך ר"י חולק וסובר כי בכל מקרה נאמן אב לפסול את בניו. (ועיין רמב"ם איסורי ביאה פט"ו הט"ו ושו"ע אבהע"ז סימן ד סעיף כט שפסקו שלא כהבה"ג ור"ת) (רשז"פ).

מהספר העתידי רמזי טעם עם טעם לשב"ח מאת שלום המאירי, אשמח לתגובות במייל: shalom303@gmail.com

כִּי-יִהְיֶה לְאִישׁ (מנח רביעי) בן סורר ומורה (דברים כא, יח)

במסכת מועד קטן (דף טז עב) מסופר על דוד המלך שהיה מפיל שמונה מאות חלל בחץ אחד: "על שמונה מאות חלל בפעם אחת"², שהיה זורק חץ ומפיל שמונה מאות חלל בפעם אחת, והיה מתאנח על מאתים דכתיב (דברים לב, ל) 'אִיכָה יִרְדֹּף אֶחָד אֶלְפִי'. יצתה בת קול ואמרה רק בדבר אוריה החתי".

רבי אשר אנשיל כ"ץ מבאר³ ע"פ ספר ליקוטי שושנים (אות מג) להרה"ק משה מסאווראן, שיש אלף מיני יחודים המרומזים בפסוק האלף לך שלמה⁴ (שיר השירים ח, יב) ושמנה מאות יחודים יש כח בצדיקים ליחדם. אמנם מאתים מהם אי אפשר להשיג אותם רק מי שזכה לשמור בריתו בלי שום נידוד פגם כל שהוא מנעוריו וזהו 'ומאתים לנטרים את פ'יו'.

היוצאים למלחמת מדין היו "אלף למטה", היו צדיקים שבהם יכול היה להתקיים 'אִיכָה יִרְדֹּף אֶחָד אֶלְפִי', ועליהם דרשו חז"ל (שיר השירים רבה ד, ו) את הפסוק (שיר השירים ד, ב) "שָׁכַלְמָה מִתְאַיְמוֹת". ונרמז בכך מלשון מאתים, אשר לא רק שהיה בידם להרוג שמונה מאה חלל, אלא גם המאתים שהיה דוד נאנח עליהם, גם כן עלה בידם להרוג.

אולם מי שנשא יפת תואר, איבד את מעלת 'ומאתים לנטרים את פ'יו', וסופו להוליד בן סורר, רמז לסר ר', ואף אם ישוב בתשובה, יוכל רק להכות שמונה מאות מהאלף. וזה נרמז בטעם כִּי-יִהְיֶה לְאִישׁ, מנח רביעי, שישארו מונחים בידו רק ארבעה חלקים מהאלף, שיוכל להכות שמונה מאות.

כִּי יִהְיֶה לְאִישׁ בֶּן (יתב) סורר ומורה (דברים כא, יח)

האם היה אי פעם בן סורר ומורה? במסכת סנהדרין (דף עא עא) מפורטים תנאים שונים לחיוב בן זה, ונאמר שם: "דתניא אמר רבי שמעון וכי מפני שאכל זה תרטימר בשר ושתה חצי לוג יין האיטלקי אביו ואמו מוציאין אותו לסקלו אלא לא היה ולא עתיד להיות, ולמה נכתב? דרוש וקבל שכר. אמר רבי יונתן אני ראיתיו וישבתי על קברו". רבנו בחיי מבאר⁵ שרבי יונתן ישב על קבר אבשלום בן דוד, שהיה דומה לבן סורר. ע"כ.

ונרמז בטעמים: בֶּן (יתב) סורר ומורה, הטעם לשון ישיבה, רמז לדברי רבי יונתן "אני ראיתיו וישבתי על קברו".

שלום המאירי

² הגמ' דורשת על דוד המלך את הפסוק בשמואל ב כג, ח: אֵלֶּה שְׁמוֹת הַגִּבּוֹרִים אֲשֶׁר לְדָוִד יָשָׁב בְּשֶׁבֶת תַּחֲקֻמֵּי רֹאשׁ הַשְּׁלִישִׁי הוּא עֲדִינוּ הַעֲצָנוּ {הַעֲצָנוּ} עַל שְׁמֹנֶה מֵאוֹת חֲלָל בְּפֶעַם אֶחָד {אֶחָת}

³ שמן ראש חלק עשירי דברים, רבי אשר אנשיל כ"ץ, ניו יורק תשסז, עמ' ר'.

⁴ שיר השירים ח, יב: כְּרָמִי שָׁלִי לְפָנֶי הָאֵלֶּף לָךְ שְׁלֹמֶה וּמֵאוֹתָיִם לְנֹטְרִים אֶת פְּרִיּוֹ.

⁵ רבנו בחיי על דברים כא, כא: "ומה שנמצא שם אמר רבי יוחנן אני ישבתי על קברו של בן סורר ומורה ועל תלה של עיר הנדחת, אפשר לומר דפליג אבריתא, או שמא הא דרבי יוחנן לא היה בן סורר ומורה גמור אלא כענין אבשלום, אבל לא היה בן סורר ומורה גמור כדין תורה שנגמר לסקילה". ראה חתם סופר (דב' כא, יח) שאבשלום היה ראוי למות בעודו זכאי.